

Čo je obraz? Z čoho je imaginárno? Čím je imaginácia?

(Image, imaginaire, imagination. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis. Editor: Z. Malinovská, Filozofická fakulta PU, ISBN 978-80-8068-780-9. Prešov 2008, 206 strán.)

Anna Višňovská, Filozofická fakulta, visnovska.anna@gmail.com

Na začiatok textu o texte kladiem obraz. Ste ním vy, drahý adresát. Nech ste kýmkoľvek, v tomto texte budete básnikom. Sedíte pohodlne, celkom uprostred príbehu, ktorý sa rodí. Predstavujete si dunu a oceán. V predstavách sledujete bujnenie tej obrovskej pieskovej formy, ktorú mohol rokmi naviať imaginárny vietor na breh rovnako imaginárneho oceánu. Sedíte nerušene v údive uprostred príbehu, ktorý sa rodí. Sedíte v bezpečnom priestore bez okien, zasiahnutý a uchvátený veľkoleposťou obrazu svojho vlastného vedomia. Tá obludná piesková duna vo vašich predstavách sa dvíha vysoko, postupne rozširuje priestor vášho zorného poľa, ba prekrýva aj samotný oceán – je to majestátna a ohromujúca piesková vec. Chvíľu sa vám dokonca zdá, že duna vyrastá z vody oceánu, že je hypertrofiou nehybného horizontu jeho vln. Ani chvíľu nepochybujete o tom, že piesková duna vo vás je, že existuje a že za ňou je oceán, veď ten sa predsa mohutne vlieva medzi synapsy vášho mozgu, pričom obludná duna sa vydúva z hlbín vášho vedomia. Presvedčivý obraz vo vás postupne nadobúda vlastnú ontológiu a *fantázia* vo vás trvá. Nesmiernosť výjavu vo vašom vedomí vás ohromí natoľko, že sa ju pokúsite verbalizovať. Obraz, čo sa vo vás rodí, obsiahnete do slov. Vypoviete zo seba ten obraz ako báseň – nastolíte problém. A teraz do textu vchádzam ja – čitateľ. Čo sa deje vo mne s vaším obrazom? Čo sa deje vo mne s vašou predstavou? Z čoho je váš obraz? Čo je to obraz? Vychádzajúc z nedôvery voči zobrazovaniu ako takému, publikácia *Image, imaginaire, imagination* (ed. Z. Malinovská), zborník 16. ročníka Letnej univerzity, konajúcej sa pod záštitou Asociácie Jána Husa, prináša reflexie o interpretácii obrazov v umení. Fenomény ako obraz, imaginárno a imaginácia sa tu ocitajú v pohyblivom spektre podnetných konfrontácií rôznych prístupov a stratégií vlastných rozdielnym disciplinám, no zároveň ponúkajú zaujímavú možnosť nájsť spoločné východiská pre nastolenie nových foriem interakcie medzi nimi. Jednotlivé príspevky vypovedajú o nesmiernosti imaginácie, načrtávajú samotnú problematiku vytvárania obrazov i reprezentácie pohybu životnej energie v literatúre a v umení. Do centra pozornosti sa tu dostáva modalita obrazu skutočnosti v umení a rozvetvenie Aristotelovej teórie *mimézis* do polemík „obrazotvorných“ disciplín, ako sú filozofia, literárna veda, antropológia, semiotika či história umenia. Paralely i neprehliadnuteľné ruptúry v „otváraní“ obrazu, imaginárna a obrazotvornosť tu vyúsťujú do páľčivých otázok: Zachytáva obraz skutočnosť? Dáva imaginácia zjavnosť niečomu neviditeľnému? Nakoľko je umelecký obraz semiotickou štruktúrou, ak v jeho analýze prekročíme akýkoľvek mimetický vzťah obrazu ku skutočnosti, ktorú sa snaží „reprodukovať“? Tradičné prístupy sú tu obohatené netradičnými, ktoré sa zďaleka nepokúšajú dovidieť na to, čo je za obrazom alebo textom, ale naopak, vstupujú do komplexnosti vzťahov a významov, vznikajúcich hlboko vo vnútri týchto štruktúr. Umelecký obraz duny a oceánu, ktorý sa pred chvíľou vynoril vo vašom vedomí, zintenzívňujú pohyby duše vášho čitateľa, ktorý do neho svojím vnímaním vkladá význam. Váš obraz nie je objektom, ale je špecifickou realitou, na ktorej sa podieľate spoločne. Váš verbálny obraz duny, podmienený príznakom údivu nad skutočnosťou alebo „skutočnosťou“, stojí trochu nad jazykom označujúcim, je príbehom slobody tvorivosti a slobody interpretácie. Na začiatku textu ste básnik. Sedíte pohodlne, celkom uprostred môjho príbehu. Predstavujete si dunu a oceán. V predstavách sledujete bujnenie tej obrovskej pieskovej formy, ktorú mohol rokmi

naviať imaginárny vietor na breh rovnako imaginárneho oceánu. Sedíte nerušene, v ulite vášho obrazu, zasiahnutý veľkoleposťou odrazu svojho vlastného vedomia. Parafrazujú za všetkých Zuzanu Malinovskú, (s.119) organizátorku úspešnej 16. Letnej univerzity, ktorej výstupom je táto publikácia, že hoci literatúra (umenie) evokuje obraz skutočného sveta, môže v sebe tvoriť aj svety vlastné a pritom chcieť, aby sa tieto svety podobali obrazu, ktorý sme si vytvorili o svete skutočnom. To, že si básnik predstavuje pieskovú dunu na brehu imaginárneho mora, ešte nevyklučuje, že sa s podobným prírodným javom nemohol stretnúť aj v živote. Práve naopak, básnik vždy môže vo svojom básnickom obraze svoju životnú skúsenosť zveličiť, pričom toto zveličenie nie je ničím iným, len príznakom jeho úžasu nad skutočnosťou ako takou. Od obrazu ako potvrdenia reálneho sa autori príspevkov postupne dostávajú k analýze jeho vzťahu k imaginácii možného, čím sa vzdiaľujú od nutkania verifikovať umelecký obraz vo vzťahu k skutočnosti. Zborník *Image, imaginaire, imagination* zároveň podnecuje k prehodnoteniu samotnej funkcie obrazu v umení a upozorňuje na neodvratné paradigmy myšlienok, ktoré predchádzajú viditeľnému a vedú pozerajúcich k neviditeľnému za obrazom. Obludná piesková duna vo vašich predstavách sa dvíha vysoko, postupne sa rozširuje na celý priestor vášho zorného poľa, ba pokrýva aj oceán – je majestátna, ohromujúca. Chvíľu sa vám dokonca zdá, že duna vyrastá z oceánu samotného, že je hypertrofiou nehybného horizontu jeho vln. Ani chvíľu nepochybujete o tom, že piesková duna vo vás je, že existuje, že za ňou je oceán, veď ten sa predsa mohutne vlieva medzi synapsy vášho mozgu, rovnako ako sa obludná duna vzdúva z hlbín vášho vedomia. Presvedčivý obraz vo vás postupne nadobúda vlastné bytie a *figurácia* vo vás trvá. A čo je za ňou? Transcendencia? Kauzalita? Alebo primárna neistota? Či iba ďalšie vrstviace sa obrazy? Aj o tom vypovedá táto polytematická „fenomenológia“ písaná vo francúzskom jazyku, pričom ostáva konzistentným celkom, dokazujúcim, že, metaforicky povedané, účastníci 16. Letnej univerzity vedno prekročili prostý odlesk vecí v hladinách mýtických vôd a ocitli sa na brehu poznania sveta ďaleko za hlbokými hrdlami zrkadiel.